

gepaard een sterke zin voor het pessimisme, of liever, een gering achten van het gewone alledaagsche leven der stervelingen. „HERACLITUS” — zegt CLEMENS ALEXANDRINUS in zijne *Stromateis* ⁴⁵⁾ — „schijnt de geboorte als een ramp te beschouwen, als hij zegt: „Wanneer ze geboren zijn, willen ze leven en in den dood gaan, of liever uitrusten, en ze laten kinderen na, opdat ook die in den dood gaan.”

„Wee, wee, gij arm geslacht der stervelingen, wee gij geslacht vol ellende,” zoo roept EMPEDOCLES ⁴⁶⁾ uit, en zichzelf acht hij verre verheven boven de „sterflijke, aan veelvoudig verderf gewijde mensen.” ⁴⁷⁾

PHILOLAUS leert, dat de ziel met het lichaam als 't ware tot straf samengekoppeld is en daarin als in een graf begraven; ⁴⁸⁾ en hij beroept zich voor deze leer op de *πᾶσι θεολόγοι τε καὶ μάντιες*, de oude theologen en zieners, ⁴⁹⁾ waarbij we waarschijnlijk aan de Orphici, niet, gelijk SCHRÖDER evengoed mogelijk acht, ⁵⁰⁾ aan de Indiërs te denken hebben.

En PLATO zegt in den *Phaedo*, ⁵¹⁾ dat zooveel zich op rechte wijze met de philosophie bezighouden, zich om niets anders bekommeren dan om te sterven en dood te zijn.

Deze denkwijze nu openbaart zich niet slechts in de philosophie: men vindt haar evenzoo in de lyriek en in de tragoedie.

„Wanneer soms geluk onder de menschen schittert, komt het niet zonder moeite,” zegt PINDARUS; ⁵²⁾ en niet anders BACCHYLIDES: „Want niemand der aardsche stervelingen is in alles gelukkig”; ⁵³⁾ maar lang vóór hen zingen SOLON ⁵⁴⁾ en THEOGNIS ⁵⁵⁾ reeds hetzelfde.

En sterker nog dan bij dezen klinkt die toon in EURIPIDES' woorden: „Wie weet of niet wat wij leven noemen sterven is, en wat wij sterven noemen leven;” woorden, door PLATO in den *Gorgias* blijkbaar met instemming aangehaald. ⁵⁶⁾

Het is dezelfde grondtoon: hoeveel goeds dit aardsche leven ook geve — en PINDARUS en BACCHYLIDES weten dit zeer wel te waardeeren —, volmaakt is het niet; en zoo wijzen ze dan de een meer, de ander minder naar de toekomst, die de rechtvaardigen wacht, en vertoonen zoo juist het kenmerk der mystiek: onmiddellijke gemeenschap met de godheid, niet hier, maar na den dood. De Grieksche mystiek staat ook hierin antithetisch